

## **Dr. sc. Nebojša Stojčić**

Docent  
Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju  
Sveučilište u Dubrovniku  
E-mail: nstojcic@unidu.hr

# **PRIKAZ DURO BENIĆ, MIKROEKONOMIJA: MENADŽERSKI PRISTUP**

**(Zagreb, Školska knjiga, 2012.)**

## **1. UVOD**

Ekonomska teorija i praksa u Hrvatskoj odnedavno je bogatija za još jedno izdanje: udžbenik *Mikroekonomija: menadžerski pristup* jednog od najistaknutijih autora u ekonomskoj literaturi na hrvatskom jeziku, prof. dr. sc. Đure Benića, redovitog profesora u trajnom zvanju Odjela za ekonomiju i poslovnu ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku. Najnoviji je to doprinos autora čiji se dosadašnji znanstveni opus ogleda u preko stotinu objavljenih znanstvenih i stručnih radova u zemlji i inozemstvu, kao i izdanju u svojstvu autora i suautora četiriju sveučilišnih udžbenika, pet srednjoškolskih udžbenika, triju znanstvenih knjiga te četiriju knjiga u redakciji koje su sve redom naišle na iznimno pozitivan odjek, kako u akademskoj, tako i u stručnoj javnosti. Već sam pogled na dosadašnju znanstveno istraživačku aktivnost autora nagovješta da bi se u slučaju njegovog najnovijeg izdanja moglo raditi o vrijednom doprinosu hrvatskoj akademskoj zajednici.

Sadržajno udžbenik pokriva područje koje se izučava na preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima fakulteta ekonomije i poslovne ekonomije unutar kolegija Mikroekonomija 1, Mikroekonomija 2, Napredna mikroekonomija, Mikroekonomska analiza te Ekonomija za menadžere. Iako u području mikroekonomije već postoji nekoliko udžbenika, *Mikroekonomija: menadžerski pristup* ne može se smatrati njihovim konkurentom, nego prije svega komplementom u obrađivanju ove teorijske discipline. Sam se autor već u Predgovoru djela dosta eksplicitno distancira od postojećih udžbenika iz područja mikroekonomije, upućujući na razlike njegova pristupa od postojećih te potom kroz osam cjelina, podijeljenih u 33 poglavlja vodi čitatelja nastojeći produbiti vezu između mikroekonomije kao teorijske discipline i realnog poslovnog okruženja u kojem stvarni ekonomski subjekti donose svoje odluke. Za očekivati je kako će ovaj udžbenik u nadolazećem

razdoblju pronaći primjenu, ne samo među studentima, nego i među profesionalnim ekonomistima, prije svega menadžerima.

## 2. ANALIZA STRUKTURE I SADRŽAJA

Kao što je prethodno spomenuto, udžbenik se sastoji od osam cjelina podijeljenih u 33 poglavlja na 682 stranice. U prvoj cjelini naziva *Uvod, načela i tehnike optimizacije* autor upoznaje čitatelja s konceptom mikroekonomije i temeljnim metodama mikroekonomske analize. U tom kontekstu, prvo poglavlje *Uvodna razmatranja* govori o tome što je mikroekonomija te objašnjava njezin cilj i funkciju, približava čitatelju ponašanje proizvođača i potrošača, upoznaje ih s različitim konceptima ravnoteže te objašnjava grafički pristup analizi mikroekonomskih problema. U drugom poglavlju *Optimizacija: načela i tehnike* objašnjava se problem optimizacije u ekonomiji te se predstavljaju koncepti ukupne, prosječne i granične veličine i njihovi međusobni odnosi. Ovdje se autor koristi grafičkim prikazom kako bi objasnio odnose ukupne, prosječne i granične veličine. Poglavlje završava pregledom načina optimizacije.

Drugi dio udžbenika *Potražnja, ponuda i parcijalna ravnoteža* podijeljen je na četiri poglavlja te mu je cilj definirati zakone ponude i potražnje, njihove odrednice, koncepte elastičnosti ponude i potražnje, tržišnu ravnotežu, sagledati učinke promjene ponude i potražnje te uvođenja poreza na tržišnu ravnotežu. Treće poglavlje *Funkcija potražnje* analizira razliku između potražnje i potraživane količine, objašnjava zakone potražnje i činitelje utjecaja na potražnju te koncept i vrste elastičnosti potražnje. U četvrtom poglavlju *Procjenjivanje potražnje* razmatra se problem identifikacije krivulje potražnje i različite tehnike procjenjivanja potražnje poput marketinških tehnika, jednostruke i višestruke regresije. *Funkcija ponude* naslov je petog poglavlja koje definira koncept i zakon ponude te koncept elastičnosti ponude. U šestom poglavlju *Tržišna ravnoteža* autor čitatelju približava koncept ravnotežne cijene i ravnotežne količine, objašnjava što se krije iza pojma stabilnost ravnoteže, razmatra učinke promjene ponude i potražnje na ravnotežu te učinak poreza na tržišnu ravnotežu.

Treći dio udžbenika *Analiza ponašanja potrošača* objašnjava različite pristupe problemu ponašanja potrošača. Sedmo poglavlje *Teorije ponašanja potrošača* upoznaje čitatelja s osnovnim načelima ponašanja potrošača te konceptom potrošačeve ravnoteže prema teoriji granične korisnosti i teoriji indiferencije. Unutar istog poglavlja autor sagledava učinke dohotka i supstitucije u slučaju promjene cijene dobara. U drugom dijelu poglavlja obrađuju se teorije ponašanja potrošača koje su nastale kao reakcija na kritike upućene prethodno spomenutim teorijama. U skladu s time, autor prezentira pretpostavke i kriterije teorije otkrivene preferencije te teorije potražnje za obilježjima. Osmo poglavlje *Izbor potrošača u vremenskoj dimenziji* uvodi dinamičku analizu u ponašanje potrošača, razmatra utjecaj promjene kamatne stope i razine cijena na izbor potrošača te daje osvrt na izbor potrošača na tržištu trajnih dobara.

U četvrtom dijelu udžbenika *Analiza proizvodnje, troškova i teorija poduzeća* kroz pet poglavlja autor daje definiciju poduzeća, objašnjava njegove funkcije, organizacijske oblike, cilj i vrijednost. U nastavku se definira proizvodna funkcija i mogućnosti proizvodnje u kratkom i dugom roku te se određuje ravnoteža poduzeća u proizvodnji više proizvoda. Drugi dio cjeline analizira problematiku troškova proizvodnje kratkog i dugog roka te istražuje sličnosti i razlike alternativnih teorija poduzeća. Deveto poglavlje *Poduzeće – temeljni gospodarski entitet* autor otvara s definiranjem poduzeća i njegovih funkcija nakon čega predstavlja oblike poduzeća prema vlasništvu, kao i cilj i vrijednost poduzeća te koncepte knjigovodstvenog i ekonomskog profita. Ovo poglavlje također razmatra tri glavne odluke poduzeća: o investiranju, financiranju i dividendi te razmatra granice teorije poduzeća. U desetom poglavlju *Teorija proizvodnje* razmatra se teorija proizvodnje u kratkom i dugom roku te ravnoteža poduzeća u proizvodnji jednog i više proizvoda. Jedanaesto poglavlje naslova je *Analiza troškova*. Pored upoznavanja čitatelja s ukupnim, prosječnim i graničnim troškovima kratkog i dugog roka, ovo poglavlje pokazuje i primjenu analize troškova kod donošenja poslovnih odluka poput utvrđivanja točke pokrića te primjene poslovne poluge. Čitatelj se također može upoznati i s konceptima ekonomije i diseconomije opsega, elastičnosti ukupnih troškova te izvođenjem krivulje ponude poduzeća iz krivulja troškova. U dvanaestom poglavlju *Tehnike procjenjivanja troškova* autor objašnjava važnost poznavanja i procjenjivanja troškova te prezentira različite tehnike za procjenjivanje kratkoročnih i dugoročnih troškova. Konačno, trinaesto poglavlje *Alternativne teorije poduzeća*, ukazuje na glavne razlike između različitih pogleda na ciljeve poduzeća i njihovo ponašanje. Kao polazišnu točku autor ovdje uzima model maksimizacije profita kojem u nastavku suprotstavlja teorije prema kojima je cilj poduzeća maksimizacija prihoda, korisnosti odnosno rasta.

Peti dio udžbenika naziva je *Određivanje cijene i obujma proizvodnje u različitim tržišnim stanjima*. Ovom je dijelu cilj upoznati čitatelje s različitim tržišnim stanjima, objasniti osobitosti svakog od njih te razmotriti određivanje cijena u teoriji i praksi. Četrnaesto poglavlje *Tržišne strukture i ravnoteža u savršenoj konkurenciji* donosi klasifikaciju tržišnih struktura prema temeljnim obilježjima te analizira ravnotežu savršene konkurencije na razini grane i poduzeća u kratkom i dugom roku. U petnaestom poglavlju *Ravnoteža poduzeća u monopolu* predstavljena su bitna obilježja monopola, odluka o cijeni i outputu u jednotvorničkom i multivtorničkom monopolu te monopolska diskriminacija cijena prvog, drugog i trećeg stupnja. Kao završni dio poglavlja razmatraju se različite mogućnosti i poželjnost reguliranja monopola. *Oligopol* je naslov šesnaestog poglavlja. Polazeći od modela samostalnog djelovanja oligopolista (Cournotov, Bertrandov i Edgeworthov model) autor nas preko Stackelbergove analize i modela stabilnosti cijena na oligopolskim tržištima uvodi u svijet koordiniranog djelovanja oligopolista te predstavlja ulogu teorije igara u analizi oligopola. Kao posljednju tržišnu strukturu sedamnaesto poglavlje *Monopolistička konkurencija* razmatra osobitosti tržišta monopolističke konkurencije, određenost cijene i outputa u kratkom i dugom roku, ravnotežu

skupine poduzeća te načine mjerenja monopolske moći. Posljednje, osamnaesto poglavlje *Određivanje cijena u zbilji* prikazuje različite tehnike kojim se poduzeća služe pri određivanju cijena poput određivanja cijena maržom na troškove, određivanja cijena više proizvoda, transfernih cijena.

Pored određivanja cijena na tržištu proizvoda autor se u šestom dijelu udžbenika dotiče i ***Određivanja cijena na tržištu činitelja***. Devetnaesto poglavlje naziva *Formiranje cijena kapitalnih dobara* polazi od situacije savršene konkurencije na strani ponude i potražnje činitelja te čitatelja postupno uvodi u složenije modele od savršene konkurencije u nabavi inputa, a monopola u prodaji proizvoda, preko monopsona do bilateralnog monopola. Dvadeseto poglavlje *Tržište i cijena rada* odgovara na pitana potražnje za radom u kratkom i dugom roku, ponude rada te određivanja ravnoteže na tržištu rada i na razini poduzeća. Problematiku određivanja cijena na tržištu rada autor zaključuje razmatranjem diskriminacije na tržištu rada, uloge sindikata i procesa kolektivnog pregovaranja. U dvadesetprvom poglavlju *Financijsko tržište* čitatelj se upoznaje s konceptima ključnim za razumijevanje funkcioniranja ovog tržišta, poput kamate i kapitala, specifičnostima financijskog tržišta, emisijom i valutiranjem vrijednosnih papira. Kao posljednji dio ove cjeline dvadesetdrugo poglavlje *Zemlja i renta* objašnjava pojam rente te razloge za razlike u visini rente na različitim zemljištima, utjecaj rente na alokaciju zemlje i učinak poreza na zemljišnu rentu i cijenu zemlje.

Sedmi dio udžbenika nosi naslov ***Analiza rizika i odlučivanje o nabavi inputa, investiranju, financiranju, dividendi i poticajima*** te je raščlanjen na šest poglavlja. U dvadesettrećem poglavlju *Rizik i odnos prema riziku* prikazana je uloga rizika u ekonomskoj analizi, odnos prema riziku te mogući problemi mjerenja rizika. Poglavlje *Vrjednovanje poduzeća, donošenje odluke u uvjetima neizvjesnosti i aukcije* proširuje model vrednovanja poduzeća s obzirom na rizik i predstavlja neke metode donošenja poslovnih odluka u rizičnim situacijama. Posljednji dio poglavlja obrađuje koncept aukcijskih tržišta kao primjer odlučivanja u uvjetima neizvjesnosti. U dvadesetpetom poglavlju *Problem racionalne odluke o izvornom efikasnom spletu inputa u proizvodnji* autor nastoji odgovoriti na pitanje koji je optimalni način postizanja efikasnog spleta inputa i kako vlasnici poduzeća mogu osigurati maksimalno zalaganje radnika u skladu s njihovim sposobnostima. U tom kontekstu, autor razmatra prednosti nabave inputa kupnjom kod drugih poduzeća, ugovorom na određeno vrijeme i putem vertikalne integracije. *Dugoročne investicijske odluke: analiza i odabir* naslov je dvadesetšestog poglavlja u kojem se autor bavi donošenjem odluke o investiranju. Kao i kroz prethodne cjeline, čitatelj se u problematiku uvodi postupno, počevši od osnovnih ciljeva investiranja, preko određivanja potrebnog kapitala do metoda procjene i izbora investicijskih projekata. Dvadesetsedmo poglavlje *Odluke o financiranju i dividendi: analiza i odabir* bavi se problematikom odlučivanja o financiranju i dividendi. Poglavlje počinje analizom troška kapitala te utjecaja strukture kapitala na vrijednost poduzeća te se nastavlja izlaganjem o determinantama i odlučivanju o strukturi kapitala i izboru između kratkoročnog, srednjoročnog i dugoročnog financiranja. Dio poglavlja posvećen odlučivanju o

dividendi prezentira različita gledišta ovog problema te vrste politika dividendi. Posljednje poglavlje ove cjeline *Problem osiguranja maksimalnog zalaganja radnika* promatra poduzeće u okviru principal-agent problema. Autor govori o spomenutom problem u kontekstu vlasničke strukture poduzeća te u kontekstu problema simetričnosti informacija, ali istovremeno navodi i sustave poticaja u rješavanju problema principala i agenta te primjere mogućih rješenja problema menadžera i radnika u kontekstu principal-agent teorije.

Posljednja, osma cjelina udžbenika nosi naziv ***Ekonomija blagostanja, tržišni neuspjesi i dodatna regulacija*** i kroz šest poglavlja upoznaje čitatelja s teorijskim osnovama ekonomije blagostanja. Dvadesetdeveto poglavlje *Ekonomija blagostanja, Paretova efikasnost i teorija prvoga najboljeg rješenja* definira pojam i teorijske osnove ekonomije blagostanja i objašnjava koncept Pareto-efikasnosti. U tridesetom poglavlju *Dopuna kriterija Paretove efikasnosti i teorija drugoga najboljeg rješenja* analiza iz prethodnog poglavlja proširuje se uvođenjem kriterija kompenzacije, Bergsonove funkcije društvenog blagostanja i Arrowljeva teorema nemogućnosti. Autor također izlaže argumente protiv teorije prvog najboljeg rješenja i predstavlja teoriju drugoga najboljeg alokacijskog rješenja. Tridesetprvo poglavlje *Opća ravnoteža – statička i dinamička analiza* polazi od raščlambe učinkovitosti u potrošnji i proizvodnji prije nego čitatelja uvede u koncept statičke opće ravnoteže. U nastavku poglavlja razmatra se učinkovitost u potrošnji i proizvodnji u vremenu te uvjeti dinamičke opće ravnoteže. Tridesetdrugo poglavlje *Tržišne slabosti i tržišni neuspjesi* polazi od problema asimetrične obaviještenosti i tržišne selekcije te nastavlja ukazivanjem na nesavršenosti tržišta i tržišne neuspjehe. U posljednjem, tridesettrećem poglavlju *Angažiranost države u gospodarstvu: mogućnosti i ograničenja* govori se o područjima angažiranosti države u suvremenim gospodarstvima, državnim neuspjesima i ograničenjima u vođenju ekonomske politike.

### 3. KRITIČKA OCJENA

Naslov knjige upućuje kako je cilj autora bio stvoriti udžbenik koji će biti koristan, kako studentima, tako i profesionalnim ekonomistima, prije svega menadžerima u donošenju njihovih poslovnih odluka. Čitajući djelo, nesumnjivo je kako je autor i uspio u svojem naumu. Kako i sam autor navodi u Predgovoru, materija sadržana u udžbeniku i njegov cjelokupan koncept organizirani su oko problema optimizacije koji se proteže kroz cijeli rukopis. Problemu optimuma autor pristupa kao temelju odlučivanja za sve tržišne sudionike, kako na strani ponude, tako i na strani potražnje, vodeći čitatelja kroz tržišta inputa i outputa kratkog i dugog roka promatrana u savršenim i nesavršenim tržišnim uvjetima. Pri tome, autor uspješno kombinira nekoliko instrumenata analize počevši od krivulja troškova, preko krivulja ponude i potražnje do teorije igara.

U izlaganju materije autor se ne zaustavlja na teorijskoj analizi zbivanja u idealnim uvjetima, pristupu svojstvenom brojnim udžbenicima iz mikroekonomije, nego ih potkrepljuje brojnim primjerima primjenjivosti

teoretskih spoznaja u stvarnim uvjetima i praksi. U tom kontekstu vrijedi istaknuti analize izbora potrošača u vremenskoj dimenziji, izbora optimalne kombinacije odluka koje tvrtka mora donijeti o investiranju, financiranju i dividendi, određivanja cijena u zbilji, odlučivanja u uvjetima neizvjesnosti, izbora učinkovite kombinacije činitelja proizvodnje, problema osiguranja maksimalnog zalaganja radnika, tržišnih slabosti i neuspješnosti. Može se reći kako je jedno od obilježja koje razlikuje ovaj udžbenik od drugih u području mikroekonomije činjenica da predstavlja svojevrstu sintezu ekonomske teorije, znanosti o odlučivanju i funkcionalnih područja poslovanja (menadžmenta) i analiza njihovog prožimanja prilikom nastojanja učesnika na tržištu da dođu do optimalnih odluka.

Razmatranju građe autor pristupa postupno, metodično i analitično. Problematika je organizirana logično u nekoliko tematskih skupina. Njenoj obradi pristupa se postupno, polazeći od jednostavnijih k složenijim analizama, kombinirajući deskriptivnu, geometrijsko-grafičku i matematičku metodu izlaganja. Ovo, zajedno s mnoštvom primjera iz prakse, udžbenik čini podjednako pristupačnim čitateljima različitih razina predznanja. Ujedno, ovakav pristup jamstvo je da će udžbenik naći primjenu i među čitateljima drugih usmjerenja koji imaju potrebu za ekonomskim znanjem. Pored spomenutog, potrebno je istaknuti i uvođenje određenih inovacija u rukopis koje su pedagoške naravi. Prije svega, ovo se odnosi na uvođenje tumača korištenih simbola na početku udžbenika. Kroz cijeli sadržaj udžbenika svladavanje materije olakšano je brojnim preglednim grafikonima i slikama, dok pitanja za vježbu na kraju svakog poglavlja omogućuju čitatelju da provjeri u kojoj mjeri je ovladao gradivom odnosno poglavlja. Također, opsežan popis citirane i preporučene literature na kraju svakog poglavlja pruža mogućnost zainteresiranim čitateljima da prodube studij odnosne tematike.

#### **4. ZAKLJUČAK**

Udžbenik Mikroekonomija: menadžerski pristup predstavlja vrlo kvalitetan materijal za studiranje i širenje teorijskih spoznaja te lako razumljivu poveznicu između teorije i prakse. Građa sadržana unutar udžbenika prikazana je na zanimljiv način i prilagođena različitim razinama studiranja. Pored studenata preddiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija ekonomskih i srodnih fakulteta djelo može biti od koristi i istraživačima te stručnjacima iz prakse koji rezultate istraživanja prikazane ovim rukopisom mogu aplicirati u poduzetničkoj stvarnosti. Pristup korišten u ovom udžbeniku u mnogome se razlikuje od dosadašnjih pristupa obrađivanju mikroekonomske problematike i može se zaključiti kako udžbenik predstavlja značajan kvalitativni iskorak u obradi mikroekonomije i vrijedan doprinos znanstveno-stručnoj literaturi iz područja ekonomske teorije.